

Michał Kobonicki

PROFESOR MICHAŁ KOBUSIEWICZ, POZNANIAK Z WYBORU. W SIEDMDZIESIĘCIOPIĘCIOLECIE URODZIN

Abstrakt: Autor omawia najważniejsze dokonania profesora Michała Kobusiewicza – jednego z najwybitniejszych polskich archeologów zajmujących się epoką kamienia. Profesor Kobusiewicz całe swoje życie zawodowe związał z poznańskim ośrodkiem archeologicznym. Szczególną uwagę poświęcono Jego studiom nad społecznościami zbieracko-łowieckimi późnego plejstocenu i wczesnego holocenu w Polsce północno-zachodniej. Podkreślona została pionierska rola Pana Profesora w tej dziedzinie. Prowadził też badania wykopaliskowe na wielu archeologicznych stanowiskach poza granicami kraju, głównie na terenie północno-wschodniej Afryki i Ameryki Północnej jako członek i współpracownik kilku międzynarodowych zespołów badawczych, w tym przede wszystkim Combined Prehistoric Expedition. Autor podkreśla niezwykłą erudycję i cechy osobowościowe profesora Kobusiewicza, dzięki którym zyskał szacunek i sympatię międzynarodowego środowiska naukowego, a także wyjątkowe umiejętności pedagogiczne, które zaowocowały licznym gronem wychowanków i współpracowników.

Słowa kluczowe: profesor Michał Kobusiewicz, archeologia, epoka kamienia, społeczności zbieracko-łowieckie, Polska północno-zachodnia, Afryka, dorobek naukowy.

Abstract: The author discusses the most important achievements of Professor Michał Kobusiewicz, one of the most distinguished Polish archaeologists exploring the Paleolithic. His entire adult and academic life has been connected with the Poznań archaeological milieu. Particular emphasis has been placed on the pioneering character of Kobusiewicz's research on hunting-gathering societies of the Late Pleistocene and Early Holocene in northwestern Poland. He conducted excavations on many archaeological sites abroad, chiefly in northeastern Africa and North America, participating in projects as a member and associate of a number of international research teams, primarily the Combined Prehistoric Expedition. The author emphasizes the outstanding erudition and personal qualities of Professor Michał Kobusiewicz, which have made him generally acclaimed and respected in the international scholarly community, as well as his exceptional teaching skills, well reflected by the accomplishments of a numerous group of alumni and associates.

Keywords: Professor Michał Kobusiewicz, archaeology, Paleolithic, Stone Age, hunting-gathering societies, northwestern Poland, Africa, scholarly achievements.

Urodzony w Radomsku, a zatem poza obszarem Wielkopolski, profesor Michał Kobusiewicz¹ całe swe życie dorosłe związał z jej stolicą Poznaniem, zaś karierę naukową z poznańskim środowiskiem archeologicznym. Na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza ukończył w 1962 r. studia na podstawie pracy magisterskiej *Stanowisko z końca paleolitu i początków mezolitu z Poznania-Starołęki*. Na tymże Uniwersytecie uzyskał w roku 1968 doktorat na podstawie rozprawy *Paleolit schyłkowy i mezolit*

¹ Zob. też: L. Krzyżaniak, *Profesor Michał Kobusiewicz*, „Fontes Archaeologici Posnanienses”, t. 39: 2001, s. 5–8.

w *środkowo-zachodniej części Niziny Wielkopolskiej*, w Poznaniu także, w „Przełądzie Archeologicznym”, w tomie 24: 1976, została opublikowana Jego rozprawa habilitacyjna pt. *Pradzieje północno-wschodniej Afryki między 16. a 5. tysiącleciem p.n.e.* – dzieło o wielkich walorach zarówno porządkowych, jak i poznawczych. Stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie archeologii Jubilat uzyskał w 1975 r. w ówczesnym Instytucie Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk (dalej: IHKM PAN), przemianowanym w 1992 r. na Instytut Archeologii i Etnologii PAN. W 1992 r. Prezydent Lech Wałęsa nadał Mu tytuł profesora nauk humanistycznych.

Również zawodowo związany jest profesor Kobusiewicz z ośrodkiem poznańskim, gdzie już jako student w 1959 r. rozpoczął pracę w tamtejszym Muzeum Archeologicznym, skąd w roku 1965 przeniósł się do Zakładu Archeologii Wielkopolski i Pomorza IHKM PAN. Zakładem tym znakomicie kierował (od 1982 r.) blisko 30 lat, jednocześnie przez kilkanaście lat zajmując stanowisko profesorskie na Uniwersytecie Poznańskim.

W początkowym okresie działalności naukowej uwagę swą skupił Michał Kobusiewicz na badaniu stanowisk schyłkowopaleolitycznych i mezolitycznych w zachodniej i północnej części Polski, prowadząc studia nad zbieracko-łowieckimi społecznościami późnego plejstocenu i wczesnego holocenu. Terenem szczególnego Jego zainteresowania stał się obszar zachodniej Wielkopolski, intensywnie eksplorowany wykopaliskowo w czasie kilkadziesiątu lat. Na szczególną uwagę zasługuje systematyczne rozkopanie i opublikowanie pierwszego w Polsce stanowiska kultury hamburskiej w Linach koło Wolsztyna (zob. „Światowit”, t. 34: 1975, s. 213–237), wyróżnienie i opisanie tzw. grupy wojnowskiej, czy zidentyfikowanie i właściwe zinterpretowanie różnowiekowych stanowisk wydobywczo-przetwórczych krzemieni narzutowych. Rozszerzenie i pogłębienie tej problematyki umożliwiła współpraca z Iowa State University, obejmująca wspólne prace terenowe i studia porównawcze nad rozwojem społeczności zbieracko-łowieckich niżowej strefy środkowej Europy i środkowozachodniej części Stanów Zjednoczonych.

Przez wiele lat był profesor Kobusiewicz jedynym specjalistą w zakresie starszej i środkowej epoki kamienia w Wielkopolsce. To, że na tym terenie pracuje obecnie liczne grono badaczy młodego i średniego pokolenia, jest bez wątpienia Jego zasługą. Najpierw całkowicie bezinteresowna, a potem wieloletnia działalność dydaktyczna na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu i Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu czyni z Niego nauczyciela i wychowawcę dużej grupy młodych prehistoryków, których umiejętnie, cierpliwie i życzliwie wprowadzał w zagadnienia krzemieniarstwa pradziejowego, wpajał zasady interpretacji wyrobów kamiennych wykonywanych techniką łupania i metody prowadzenia badań terenowych na zróżnicowanych stanowiskach epoki kamienia.

Doskonała znajomość przedmiotu badań, systematyczność i drobiazgowość w trakcie prac terenowych, umiejętność podejmowania właściwych decyzji w nieraz trudnych warunkach, łączenie umiejętnej i szczegółowej analizy materiałów z szeroko zakrojonymi syntezami – te wszystkie cechy osobowości naukowej profesora Kobusiewicza w połączeniu z życzliwością wobec kolegów i wielką odpowie-

działnością za słowa uczyniły z Niego poszukiwanego i cenionego współpracownika, zarówno w kraju, jak i za granicą. Wyrazem tego jest Jego udział w pracach poszukiwawczych i wykopaliskowych Combined Prehistoric Expedition działającej na terenie Egiptu, Sudanu i Etiopii. Stał się On najpierw uczestnikiem, a ostatnio dyrektorem tego zespołu, realizującego stojące na najwyższym światowym poziomie gigantyczne projekty badawcze.

Następne propozycje współpracy dotyczyły wykopalisk w Libanie prowadzonych przez Columbia University, a także w Egipcie prowadzonych przez University of Washington i Staatliche Sammlung Ägyptischer Kunst w Monachium. Te ostatnie w połączeniu z pracami terenowymi na stanowisku w Kadero koło Chartumu w Sudanie wpłynęły na dalsze poszerzenie problematyki badawczej Jubilata o okresy protodynastyczny i wczesnodynastyczny, przez dłuższy czas stosunkowo słabo rozpoznane.

Z tego, co wyżej przedstawiono, wynika wyraźnie ważny wniosek. Profesor Kobusiewicz jest badaczem w pełni samodzielnym, o ukształtowanym i do perfekcji rozwiniętym warsztacie naukowym, pozwalającym Mu rozwiązywać skomplikowane problemy badawcze. Jest także odpowiedzialnym członkiem dużych zespołów naukowych, w których w sposób kompetentny i bezkonfliktowy potrafi realizować zarówno własne zamierzenia i cele, jak też wspólne działania. Jest to tym bardziej warte podkreślenia, że obecnie każde większe projekty badawcze wymagają współdziałania wielu specjalistów reprezentujących zróżnicowane dyscypliny naukowe.

Na wielkie uznanie zasługuje działalność pisarska, wydawnicza i organizacyjna Jubilata. Jest autorem ponad 170 publikacji, poszerzających lub co najmniej uzupełniających naszą wiedzę o epoce kamienia Polski, Europy, Afryki, a także Ameryki Północnej. Twórczo rozwijają one problematykę związaną z tą epoką i bardzo często są cytowane przez licznych prehistoryków. Zawdzięczamy Mu redagowanie bądź współredagowanie ważnych pozycji wydawniczych, w tym kolejnych tomów zawierających materiały z ogromnie cenionych w świecie archeologicznym sympozjów poświęconych pradziejom północno-wschodniej Afryki, znanych jako „sympozja dymaczewskie”. Organizowane wspólnie z przedwcześnie zmarłym profesorem Lechem Krzyżaniakiem, przy udziale młodych adeptów poznańskiej prehistorii, były niezwykle wysoko oceniane zarówno ze względu na ich walory naukowe, jak też organizacyjne i towarzyskie.

O wysokiej pozycji profesora Kobusiewicza w międzynarodowym świecie prehistoryków, a także szacunku i sympatii jakimi się cieszy, świadczy Jego członkostwo (z wyboru) w licznych organizacjach naukowych, takich jak Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Komitet Nauk Pra- i Protohistorycznych PAN, Międzynarodowa Unia Nauk Pre- i Protohistorycznych, Międzynarodowa Komisja ds. Późnej Prehistorii Północnej i Wschodniej Afryki, żeby wymienić tylko ważniejsze. Jego skromność, bezpośredniość w kontaktach, życzliwość i poczucie humoru zjednują Mu wielu przyjaciół, dla których profesor Kobusiewicz jest i pozostanie znakomitym uczonym, dociekliwym badaczem pradziejów trzech kontynentów, zapalonym nauczycielem i wychowawcą młodych pokoleń, wreszcie serdecznym przyjacielem i kolegą.

PROFESSOR MICHAŁ KOBUSIEWICZ,
A MAN OF POZNAŃ BY CHOICE. ON HIS 75TH BIRTHDAY

Michał Kobusiewicz¹ was born in Radomsko, a town not in Wielkopolska (Great Poland), but he chose to spend his entire adult life in Poznań, the capital of the region, and to develop his academic career in the Poznań scientific archaeological community. He received his master's degree from the Adam Mickiewicz University in 1962, based on a thesis dedicated to *The terminal Paleolithic and early Mesolithic site of Poznań-Starołęka*. In 1968, he was granted a doctoral degree from the same University based on the dissertation: *The terminal Paleolithic and Mesolithic in the central and western part of the Great Poland Plain*, and his habilitation study characterized by substantial cognitive and classificatory merit, *The Prehistory of Northeastern Africa between 16,000 and 5,000 BC*, was published in the journal "Przegląd Archeologiczny", vol. 24: 1976. In 1975, he achieved a habilitation degree from the Institute of the History of Material Culture of the Polish Academy of Sciences (henceforth: IHKM PAN) [renamed in 1992 the Institute of Archaeology and Ethnology of the Polish Academy of Sciences]. In 1992, he was nominated to full professorship in the humanities by President Lech Wałęsa.

Kobusiewicz has been associated with Poznań also professionally, having started to work for the Archaeological Museum already as a student in 1959. In 1965, he transferred to the IHKM PAN Department of Great Poland and Pomeranian Archaeology. He headed the department for close to thirty years (from 1982), at the same time lecturing as an academic professor at the Poznań university for a few dozen years.

In the early years of his research Kobusiewicz focused on the investigation of Late Paleolithic and Mesolithic sites in western and northern Poland, studying the hunting-gathering societies of the Final Pleistocene and Early Holocene. He was particularly interested in the region of western Wielkopolska, which was excavated intensively for dozens of years. One should mention especially the regular excavation and publication of the first site of Hamburgian Culture to be identified in Poland, situated in Liny near Wolsztyn (see "Światowit", vol. 34: 1975, pp. 213–237), the identification and description of the so-called Wojnowo group and the proper interpretation of erratic flint exploitation and processing sites of different age. Studies on this subject could be extended thanks to cooperation with Iowa State University, encompassing joint field research and comparative investigation of the development of hunting and gathering societies in the Central European Plain and the American Midwest.

For years Kobusiewicz was the only specialist on the Paleolithic and Mesolithic in Great Poland. It is his achievement that there is today a sizable group of researchers of the middle and young generation working on this period in this region. His longtime lecturing, on a volunteer base at first and then regularly, at the Mikołaj Kopernik University in Toruń and the Adam Mickiewicz University in Poznań, made him an appreciated tutor and teacher for a large group of young prehistorians, a professor patient and generous in explaining issues of prehistoric flint industries, the principles of interpreting chipped stone tools and the intricacies of fieldwork methods applied to diverse Stone Age sites.

His learned knowledge, systematic and detailed approach to fieldwork, ability to take the right decisions in difficult situations, and a gift of combining a professional detailed analysis of the material with broad syntheses have made Kobusiewicz a valued and renowned collaborator both at home and abroad, especially in view of his generosity toward colleagues and a sense of responsibility for his words. This is best exemplified by his participation in the survey and excavation work of the Combined Prehistoric Expedition operating in Egypt, Sudan and Ethiopia, of which he was first a member and most recently Director, implementing gigantic research projects of the highest world standards.

Other projects, which he was invited to work on, included excavations in Lebanon, conducted by Columbia University, and in Egypt, run by the University of Washington and the Staatliche Sammlung Ägyptischer Kunst in Munich. The latter projects, combined with fieldwork at the site of Kadero near Khartum in Sudan, resulted in Kobusiewicz becoming interested in the Protodynastic and early Dynastic periods, which had been relatively poorly investigated for a long time.

¹ See also: L. Krzyżaniak, *Profesor Michał Kobusiewicz*, "Fontes Archaeologici Posnanienses", vol. 39: 2001, pp. 5–8.

There can be no doubt: Kobusiewicz works independently, undertaking complex research issues with the knowledge and well-honed methodological skills of a fully mature scholar. He is also a responsible member of large research teams, competent and complaisant in working toward his own goals as well as cooperating with others. In view of the growing necessity for extended cooperation in interdisciplinary research, these aspects of his personality are well worth emphasizing.

His writings, as well as his editorial and organizational skills are well appreciated. Kobusiewicz is the author of more than 170 publications, extending or at least supplementing knowledge of the Paleolithic in Poland, Europe, Africa as well as North America. His innovative findings have had extensive impact on the field of studies and are cited frequently. He has edited, singly or jointly with others, important books, including successive volumes of the important Dymaczewo conference proceedings dedicated to research on northeastern Africa. The conferences, organized jointly with the Late Professor Lech Krzyżaniak and attended by young generations of prehistorians from the Poznań school, were highly esteemed by all the participants, also for their excellent organization and the social side.

Kobusiewicz's international status among prehistorians is unquestioned. He is a member (by choice) of numerous scientific organizations, such as the Poznań Society of Friends of Science, Committee of Pre- and Protohistoric Sciences of the Polish Academy of Sciences, International Union of Pre- and Protohistoric Sciences, International Commission for the Late Prehistory of North and East Africa, to mention but a few of the most important ones. His modesty, openness, generosity and sense of humor have gained him many friends, as well as the respect and admiration of colleagues, who all see in him a distinguished scholar, inquiring researcher into the prehistory on three continents, zealous teacher and tutor of the young generations, and a cordial colleague and friend.

Bolesław Ginter

Translated by Iwona Zych

Adres Autora:

Prof. dr hab. Bolesław Ginter
ul. J. Mackiewicza 25/27
31-214 Kraków